Hürriyet

Yıl 1921. Atatürk'ün Çankaya'da kullandığı Kasapyan Bağevi.

Çankaya Köşkü'nün ilk sahibi Ermeni'ydi

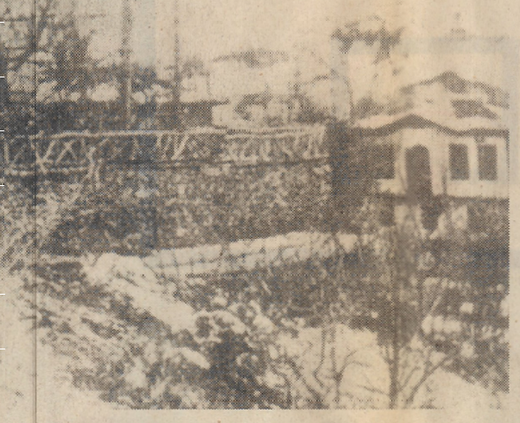

Tarih: 16 Mayıs 1921. Gazeteci Ruşen Eşref (Ünaydın), Mustafa Kemal'i Çankaya sırtlarına at gezintisine davet etti. Gezintisi sırasında, Mustafa Kemal, birbuçuk dönüm içerisindeki iki katlı bir bağevini çok beğendi. "Kasapyan Bağevi" olarak bilinen bu mekân, zamanla Türkiye Cumhuriyeti'nin simgesi Çankaya Köşkü'ne dönüşecekti. İşte Çankaya Köşkü'nün mimari tarihi...

ÇANKAYA KÖŞKÜ'NÜ, NAZİLER'DEN KAÇAN BİR MİMAR YAPTI

Clemens Holzmeister

Çankaya'daki Cumhurbaşkanlığı kompleksi içinde yer alan 75 yaşındaki "Pembe Köşk", bugün sadece ikametgâh olarak kullanılıyor.

ÇANKAYA'daki bağevine eklemeler yapıldı; onarımlarda bulunuldu; tadilatlar yapıldı ama ihtiyaca yeterli hale getirilemedi.

Bağevi arazisi büyütülerek buraya yeni bir bina yapılması için, Mayıs 1930'da Prof. Dr. **Clemens Holzmeister** görevlendirildi.

Prof. **Holzmeister,** dünyaca ünlü bir mimardı.

Uzmanlığı, Roma döneminden 20. yüzyıla kilise mimarisiydi.

Aynı zamanda Krim Kilisesi, Dornback Kilisesi, Vogelweidplatz Kilisesi ve Brezilya'da Belo Horizonte Katedrali'ni inşa etmişti.

Gerici çevrelerin, **Atatürk**'ün oturduğu Çankaya Köşkü'nü kilise çanlarıyla özdeşleştirip **"Çan-Kaya"** adını vermelerinin nedeni, köşkün mimarı Prof. **Clemens Holzmeister**'ın kilise ve katedral yapması mıydı acaba?

Sanmam. Onlar, Batılılaşmaya karşı oldukları için kelime oyunu yapıyorlardı.

Clemens Holzmeister sadece mimariyle ilgilenmiyordu; resim ve heykel yapan çok yönlü bir sanatçıydı. Öyle ki, 1929'da yaptığı Sehlageter Anıtı, **Adolf Hitler** tarafından yıktırılacaktı.

Türkiye, Naziler'den kaçan birçok bilim adamına olduğu gibi, Prof. **Clemens Holzmeister**'e de kapısını açtı.

Kızı dünyaca ünlü artist **Judith Holzmeister,** Nazi kampından canlı çıkmayı başaran nadir isimlerden biriydi...

Prof. **Holzmeister "Sürgün Yılları"** adlı kitabında, Hitler yüzünden ülkesinden uzakta geçirdiği yılları yazdı...

İNŞAAT 1.5 YILDA BİTTİ

Avusturyalı mimar **Holzmeister,** Çankaya Köşkü'nün tasarımını beş günde hazırladı.

27 Temmuz'da, **Atatürk** Yalova'da kaplıcada dinlenirken projenin kesin planını ve maketini takdim etti.

Projeye göre, yeni bina bodrum katı üzerine iki kat çıkılarak inşa edilecekti. Giriş katı çalışma ve kabul salonu; üst kat ise ikametgâh olacaktı.

Proje aslında biraz eklektikti; geleneksel Türk ev stili ile Batı yaşam tarzının rahatlığı birleştirilmişti.

Köşk'ün iç mekânlarını Viyana Güzel Sanatlar Akademisi tasarlamıştı.

Atatürk projeyi çok beğendi. Yapımla ilgili kararları Prof. **Holzmeister**'a bıraktı. Ama tek isteği vardı; ağaçlar korunacaktı. Kasım başında yer belirlendi; yeni bina eski bağevinin hemen yanına yapılacaktı. Yapı ve malzemelerin tümü Avusturya'dan getirildi.

1931 yılı başında inşaat başladı.

1932 yılı haziran ayında Çankaya Köşkü inşaatı bitti. Binanın dış cephesi, **Atatürk**'ün sevdiği pembe renge boyanmıştı. Bu nedenle bina **"Pembe Köşk"** olarak adlandırılacaktı.

Bugün hâlâ Çankaya kompleksinin rengi **"pembe"**dir... Yeni Köşk'ün tüm mobilyaları Viyana'dan getirildi. Ne yazık ki Ankara'nın iklimi bu mobilyalara iyi gelmedi, çabuk çürüyüp kullanılmaz hale geldiler.

Atatürk 1921 yılından beri oturduğu bağevinden ayrılıp -bugün sadece ikametgâh olarak kullanılan- Çankaya Köşkü'ne taşındı.

Eski bina, bugün **"Müze Köşk"** adıyla kullanılmaktadır.

KIZ KARDEŞİ'NE CAMLI KÖŞK

Clemens Holzmeister, TBMM, Genelkurmay Başkanlığı, Harp Okulu, Yargıtay, Orduevi, Ulus Emlak Bankası, Milli Savunma, İçişleri, Milli Eğitim, Bayındırlık Bakanlığı ve Ankara Güven Anıtı'nı da yaptı.

Çankaya Köşkü zamanla çok büyüdü; 438 dönüme ulaştı.

Eski binalara eklemeler yapıldı; yeni binalar oluşturuldu.

Örneğin, **Atatürk**'ün 1921'de bağevinde yaverlerin kullanımına verdiği **"Yaveran Odası"**, eklemelerle **"Başyaverlik Binası"** haline getirildi.

Bağevinde hizmetkârların oturduğu ev büyütülerek, **"Genel Sekreterlik Binası"** oldu.

Her iki binayı da Türk mimar **Seyfi Arkan** (1904-1966) yaptı.

Vedad Tek'in öğrencisiydi. İstanbul Florya Deniz Kulübü gibi binaları yaparak **Atatürk**'ün güvenini kazanmıştı.

Atatürk, Mimar **Arkan**'ı Çankaya Köşkü'nde yeni bir bina yapmakla görevlendirdi. Bu mekân **"Camlı Köşk"**tü.

Atatürk bu köşkü kız kardeşi **Makbule Atadan** için yaptırdı.

1936'da yapımı bitirilen **"Camlı Köşk"**, bugün yabancı misafirleri konuk etmek için **"Devlet Konukevi"** olarak hizmet vermektedir.

Büyük kurtarıcı **Atatürk,** 10 Kasım 1938'de vefat etti. Çankaya Köşkü'nün yeni ev sahibi, Milli Şef **İsmet İnönü**'ydü.

İNÖNÜ, OTURMAK İSTEMEDİ

Ancak başta **Mevhibe Hanım** olmak üzere **İnönüler,** Çankaya Köşkü'ne taşınmaya sıcak bakmadı.

İsmet İnönü, cumhurbaşkanlığı görevini ikibuçuk ay evinde yürüttü. Ama pratikte bunun mümkün olmayacağını anladılar.

Taşındılar. Alışılmış ev boyutlarını aşan büyüklüğüne zamanla alıştılar...

İnönü döneminde Köşk büyüdü; 1940 yılında sığınaklar yapıldı. Malum o yıllar savaş dönemiydi.

Köşk'ün 50 metre arkasındaki sığınakta iki oda, banyo, tuvalet vardı. Kapısı çeliktendi. Masanın üzerine kuru çiçekler konmuştu!...

Çankaya Köşkü, yıllar içinde birçok cumhurbaşkanına ve ailelerine ev sahipliği yaptı.

Zaman içinde yeni binalar yapıldı.

Son olarak 29 Ekim 1999'da kokteyller ve basın toplantısı için **"Piramit Salon"** hizmete açıldı...

AKP oylarıyla seçilecek cumhurbaşkanı, bakalım Çankaya Köşkü'ne ne inşa ettirecek?..

TARİH 13 Mayıs 1921. **Mustafa Kemal** gün doğarken uyandı. Halbuki yatalı bir iki saat ancak olmuştu; dışarıdaki gürültüye uyanmıştı.

Pencereyi açtı; gürültü çıkaranları seyretmeye başladı. Ankara Garı bitişiğindeki iki katlı istasyon şefi lojmanını hem ev hem de çalışma ofisi olarak kullanıyordu.

Tren istasyonu, son dönemlerde olduğu gibi, o gün de asker ve cephane nakillerinden birine tanıklık ediyordu.

Kuzeni **Fikriye,** ayak sesinden **Mustafa Kemal**'in uyandığını anlayıp, her sabah kendi eliyle pişirdiği orta şekerli kahveyi odasına götürdü. Sivas'tan beri **Mustafa Kemal**'in hizmetinde olan **Ali Çavuş** da gazetesini getirdi.

Bugün, Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'nden konukları gelecekti. İnönü zaferi ve Türk Ordusu'nun son durumu hakkında röportaj yapacaklardı.

Birkaç saat sonra, başta **Ruşen Eşref (Ünaydın)** olmak üzere gazeteciler geldi. Kahveler içildi; röportaj yapıldı.

Ancak **Ruşen Eşref**'in dikkatini **Mustafa Kemal**'in yorgunluğu çekti.

Mesele anlaşıldı; **Mustafa Kemal** sabaha kadar çalışıyor; uykuya daldığı sırada tren garının gürültüsüyle uyanmak zorunda kalıyordu.

Ruşen Eşref'e göre, ulusal kurtuluş savaşını organize eden **"beyin"**in dinlenmesi gerekiyordu.

Ama o günlerin Ankara'sında ev bulmak kolay değildi.

Mustafa Kemal, 27 Aralık 1919'da Ankara'ya geldiğinde, savaş karargâhına dönüştürülen Ziraat Mektebi'nin küçücük bir odasında kalmıştı.

Ulusal mücadeleye destek için, başta İstanbul olmak üzere birçok şehirden Ankara'ya gelenlerin en büyük sorunu, barınacakları ev bulmaktı.

20 bin kişilik Ankara ihtiyaca cevap veremiyordu...

Röportajdan üç gün sonra...

Ruşen Eşref, Mustafa Kemal'i Ankara'nın yazlık bağevlerinin bulunduğu Çankaya sırtlarında atla dolaşmaya ikna etti.

İşte bu at gezintisi, Çankaya Köşkü'nün doğmasına neden olacaktı...

KASAPYAN BAĞEVİ

Kente hâkim yeşil bir tepe üzerindeki Çankaya'da, büyük bağlar ve meyve bahçeleri vardı.

Bağ ve bahçelerin içine tek katlı gösterişsiz evler yapılmıştı.

Ruşen Eşref, en azından yaz ayını bu evlerden birinde geçirebileceğini teklif etti.

Mustafa Kemal kabul etti. Beğendiği bağevini gösterdi: İki katlı, moloz taşlı, döşemeleri ve çatısı ahşap binanın üzeri kiremitle örtülü bir evdi burası.

Zemin katındaki taşlığın her iki yanında, birisi daha küçük iki oda vardı.

Küçük odanın arkasındaki merdivenden üst kata çıkılıyordu. Üst kat, zemin kat planının aynısıydı. Ayrıca çıkma iki balkonu vardı.

Evin tuvaleti dışarıdaydı.

Ankara'ya hâkim bir tepede yeşillikler içinde bulunan bu bağevinin beğenilmesinin en önemli nedeni, arazi içinde üç evin olmasıydı. Dolayısıyla bunlar da korumalar, yaverler ve yardımcılar için kullanılabilecekti.

Beğenilen ev, bölgede **"Kasapyan Bağevi"** olarak biliniyordu; Ankaralı bir Ermeni tüccar tarafından yaptırılmıştı.

Zengin kuyumcu ev sahibi, savaş sırasında kenti terk ederken, bağevini de eşyalarıyla birlikte Ankara'nın tanınmış ailelerinden Bulgurluzadeler'e satmıştı.

Mustafa Kemal'in bağevini beğendiğini öğrenen Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı, Ankara Müftüsü **Rıfat (Börekçi) Efendi,** hemşerilerinden topladığı paralarla evi, Bulgurluzade **Tevfik Efendi**'den 4 bin 500 liraya satın aldı ve **Mustafa Kemal**'e hediye etti.

O da evi tek şartla kabul etti; bağevini Türk Silahlı Kuvvetleri'ne bağışlayacaktı. Aynı yıl tescil işlemi Milli Savunma Bakanlığı adına yapıldı.

Kasapyan Bağevi'nin sahibi Mehmetçik'ti. Adı **"Ordu Evi"** oldu, kiracısı ise **Mustafa Kemal**'di...

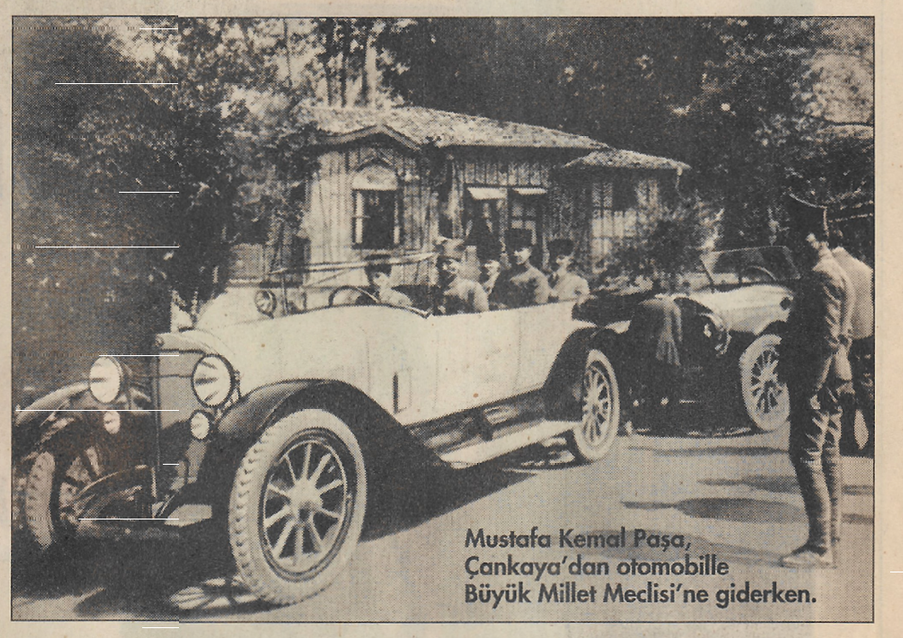

Mustafa Kemal Paşa, Çankaya'dan otomobille Büyük Millet Meclisi'ne giderken.

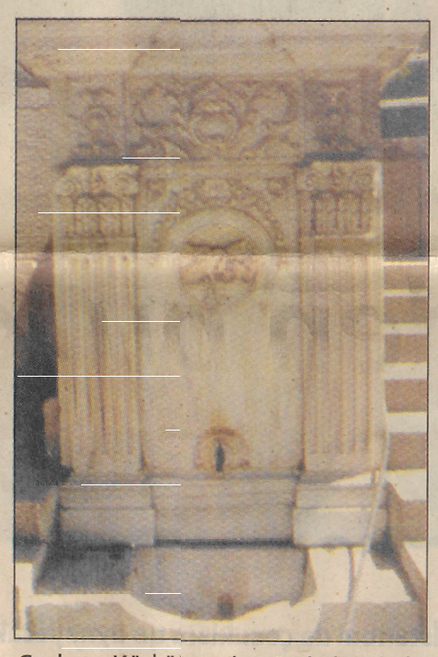

Çankaya Köşkü'nün bugün bahçesinde bulunan Ermenice yazılı mermer çeşme, evin ilk sahibinden kalma.

Küçük bir onarımdan sonra, **Mustafa Kemal** haziran ayında, **Fikriye** ve diğer yardımcılarıyla bu bağevine taşındı...

Köşk, **Fikriye Hanım**'ın zevklerine göre döşenmişti.

Çankaya Köşkü'nün ilk **"first lady"**si **Fikriye Hanım**'dı...

EŞYALAR PSALDİ'DEN

26 Ağustos 1922.

Büyük taarruz başladı.

Türk Ordusu, 9 Eylül'de İzmir'e girdi.

Beş gün sonra, **Mustafa Kemal** İzmir'de sıradışı bir kadınla tanıştı: **Latife.**

29 Ocak 1923'te evlendiler.

Latife Hanım, 20 Şubat'ta Ankara'ya geldi.

İzmir'in tanınmış zengin ailesinin konaklarda büyümüş, Avrupa'da okumuş kızı; yollarının çamur deryası olduğu, kuyu suyunun kullanıldığı, soğuk, harap ve her türlü konfordan yoksun bu bağevine çok şaşırdı.

Ulusal kurtuluş stratejisinin, kül ve toz yığınları içindeki bu evde planlandığına inanamadı.

Latife Hanım, bağevini yeni yaşamına uygun hale getirmek için kolları sıvadı. Öncelikle ev, mekân olarak büyütülecekti.

Görev, Mimar **Vedad (Tek) Bey**'e verildi.

Mustafa Kemal ve **Latife Hanım,** geçici olarak yine Çankaya'da üç odalı bir eve taşındılar. Bu evin damı akıyordu; bunun üzerine bağevinin inşaatı bitene kadar İzmir'de kalmaya karar verdiler.

Mimar **Vedad Bey,** eski binanın güney yönüne 6.5 metre eninde tüm bina boyunca uzanan iki katlı yeni bir yapı ekledi.

Eklenen bölümün alt katında büyük bir yemek odası ve küçük servis ofisi vardı. Eski yemek odasını çalışma odasına dönüştürmüştü.

Yatak odaları, salonlar, banyolar, kütüphane yeniden tasarlandı.

Binaya bir kule eklendi ve bunun alt katının bir bölümü radyo, bir bölümü de sigara odası olarak ikiye bölündü. Üst kat çalışma odası yapıldı.

Ceviz rengi ahşap lambri paneller, sivri kemerli renkli vitray pencereler gibi değişikliklerle bağevi yepyeni hale getirildi.

Evin dekorasyonu da yenilendi; İstanbul Psaldi'den oval aynalar, neo barok büfeler, yeni mobilyalar alındı.

İnşaatı ve iç tasarımı bittikten sonra **Latife Hanım,** heyecanla evi **Mustafa Kemal**'e gösterdi.

Latife Hanım'ın beklemediği oldu; **Mustafa Kemal** evi beğenmedi.

Beğenmemesinin nedeni, **Latife**'nin özellikle **Fikriye Hanım**'ın yaptıklarını çöpe atmasıydı!

Bir de ağaçların kesilmesine kızmıştı...

KÖŞKTE TADİLAT

Mustafa Kemal aslında yeni evden hoşnuttu; hemen her gece arkadaşlarını yemeğe davet ediyordu.

Köşk'ün geleni gideni çoktu. **Latife Hanım** tüm bunları düzene sokmak istedi ve Çankaya Köşkü'nün ilk protokol kurallarını devreye soktu.

Mustafa Kemal bu uygulamalardan rahatsız oldu.

Ardından, Almanya'da Sanatoryum'da tedavi gören **Fikriye**'nin Köşk'e gelip bir-iki gün kalmasına **Latife Hanım**'ın sert tepki göstermesi; **Fikriye**'nin intihar etmesi ve benzeri olaylar üzerine; 5 Ağustos 1925'te **Mustafa Kemal** ile **Latife Hanım** boşandılar.

Köşk kadınsızdı artık...

Latife Hanım'ın Çankaya Köşkü'nden ayrıldıktan sonra **Mustafa Kemal**'in öğrenimlerine yardım ettiği dört manevi kızı ve öğretmenleri İsviçreli **Madam Baver** Köşk'te yaşamaya başladı.

Bu arada Köşk'te mimari açıdan yapısal sorunlar çıkıyordu.

İstanbul Haydarpaşa Garı gibi birçok yapıyı gerçekleştiren Alman Holzmann firmasının uzmanları, Köşk'teki müteahhitlik sorunları için Ankara'ya davet edildi.

Alman uzmanların yaptığı incelemeler sonucu, **Vedad Bey**'in üst kattaki Şark Salonu'nu oluştururken yaptığı bölme duvarın, ahşap döşemede önemli bir sarkma meydana getirdiği görüldü.

Ayrıca, zemin katta yapılan duvarlar, üstten gelen yüklerle kamburlaşmıştı.

Almanların raporu üzerine mimar **Arif Hikmet (Koyunoğlu)** ve inşaatçı Erzurumlu **Nafiz Bey,** Köşk'ün tadilatıyla görevlendirildiler.

Onarım sırasında, kışın bir türlü ısınmayan Köşk'e, merkezi ısı donanımı da yapıldı; yani kalorifer döşendi.

İnşaatın maliyeti 8 bin lirayı bulmuştu.

Ama sorunlar ileriki yıllarda da ortaya çıkmayı sürdürdü.

Mustafa Kemal artık bıkmıştı bu sonu gelmeyen onarımlardan. Aynı arazi içine yeni bir bina yapılmasını istedi.

Bu binanın mimarı yabancı olacaktı: Prof. Dr. **Clemens Holzmeister**...

Ve yıl 1930'du...

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ